כְּגוֹן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה צִלְתָּהּ מְרוּבָּה מֵחַמָּתָהּ וְעֶלְיוֹנָה חַמָּתָהּ מְרוּבָּה מִצִּלָּתָהּ וְקַיְימִי תַּרְוַיְיהוּ בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים, ואם כן אין סכך העליונה נחשב לסכך פסול, ומצטרף יחד עם סכך התחתונה, ומכיון שהעליונה חמתה מרובה מצילתה, אין לפסול את התחתונה מדין סוכה תחת הסוכה, אבל אם העליונה למעלה מעשרים, אפילו שחמתה מרובה מצילתה גם התחתונה פסולה, שהרי הסכך של העליונה פסול מחמת שהוא למעלה מעשרים, ונמצא סכך פסול מצטרף עם הסכך הכשר (רש"י, וראה בביאורנו להלן בסמוך). ומודדים את גובה הסכך בסוכה העליונה מהקרקע, ולא מגג התחתונה [וכמו שהתבאר לעיל (ט, ב ד"ה וקיימא) לגבי 'פעמים ששניהם פסולות'], שהרי אנו דנים לצרף את סכך העליונה לתחתונה, ולכן דנים אותו לפי קרקע התחתונה (גנזי יוסף). ויש שכתבו, שהתחתונה כשרה גם אם סכך העליונה למעלה מעשרים, שהפסול בצירוף סכך פסול עם סכך כשר הוא דוקא כשהפסול הוא בעצם הסכך [כמו מחובר וכדו'], אבל כאן שנפסל רק מחמת מיקומו, אין דינו כסכך פסול (תוס' לעיל ט, ב ד"ה הא, בשם ר"ת, ולפי פירושו גרס בגמ' 'וקיימא תחתונה למטה מעשרים'; ריטב"א לפי גירסתו בגמ' 'וקיימא עליונה למעלה מעשרים'), ואף אם התחתונה חמתה מרובה מצילתה, יכול להשתמש בסכך העליון כדי להשלימה שתהיה צילתה מרובה מחמתה (מהרש"א לעיל ט, ב, בדעת ר"ת לפי גירסתו בגמ'). ויש שכתב, שאף שסכך העליונה הנמצא למעלה מעשרים אינו פוסל, מכל מקום אינו יכול לצרפו להכשיר את הסוכה התחתונה (ריטב"א, וראה שם שכתב כן גם בדעת ר"ת לפי מה שביאר בשיטתו, וראה ערוך לנר).

מַהוּ דְּתֵימָא נִיגְזוֹר דִּילְמָא מִצְטָרֵף סָכָךְ פָּסוּל בַּהֲדֵי סָכָךְ כָּשֵׁר, שאם נכשיר את התחתונה במקום שהעליונה למטה מעשרים וחמתה מרובה מצילתה, יבואו להכשיר אף במקום שסכך העליונה הוא למעלה מעשרים, ובאופן זה הרי התחתונה פסולה משום שמצטרף סכך העליונה הפסול יחד עם הכשר (רש"י), ומדובר באופן שהסכך הכשר אין צילתו מרובה מחמתו ולכן הוא נזקק לסכך העליונה כדי להכשיר את הסוכה, ואינו יכול להכשירה בהצטרפות של סכך פסול (מרדכי אות תשלד, ובגדי ישע שם ה, בדעת רש"י). ויש שכתבו, שאף אם התחתונה בעצמה צילתה מרובה מחמתה, מכל מקום הסכך העליון פוסל את סכך התחתונה שנגדו, ושוב אין בה שיעור סכך כשר (ראבי"ה ב, תריג והגהות מיימוניות סוכה ה, יב, בדעת רש"י, ולדבריהם דעת רש"י כאן כדעת הרמב"ן, ראה ביאורנו לעיל ט, ב ד"ה הא). ולסוברים שסכך העליונה שהוא למעלה מעשרים מצטרף להכשיר את התחתונה [ראה ביאורנו לעיל בסמוך], יש שפירשו שזה גופא כוונת הגמ' כאן, שהיה מקום לחשוב שהוא נחשב כסכך פסול ואם כן יש כאן צירוף של סכך פסול יחד עם סכך כשר [והשמיענו רבי ירמיה שאין זה כך] (תוס' לעיל ט, ב ד"ה הא, בדעת ר"ת המובאת בביאורנו לעיל בסמוך, וגירסתם בגמ' 'מהו דתימא ליצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר').

■ להלכה, אם התחתונה צילתה מרובה מחמתה, כשרה אפילו אם העליונה למעלה מעשרים [כדעת ר"ת], אבל אם חמתה מרובה מצילתה והיא צריכה לסכך העליונה כדי שתהיה צילתה מרובה מחמתה, צריך שהעליונה תהיה בתוך עשרים [כדעת הריטב"א] (שו"ע או"ח תרכח, א, ומשנ"ב שם, ח, וראה מהדו' דרשו שם הע' 4).

מַה הֶכְשֵּׁרָהּ בְּעֶשְׂרָה אַף פְּסוּלָהּ בַּעֲשָׂרָה, שבפחות מעשרה טפחים אינה נחשבת סוכה כלל, ואם כן אין לדון את הסוכה התחתונה כסוכה תחת סוכה, אבל כשהסוכה העליונה היא למעלה מעשרים אמה, היא נחשבת לסוכה אלא שהיא פסולה מחמת שעשויה כדירת קבע, ולכן הסוכה שתחתיה פסולה משום סוכה תחת סוכה (ריטב"א, וראה ערוך לנר שדבר זה תלוי בשיטות השונות בגמ' לעיל [ב, א] בטעם פסול סוכה למעלה מעשרים).

ולדעת שמואל צריך שיהיה בסוכה העליונה שיעור סוכה כשרה גם ברוחבה, וכן שיהיו לה דפנות (פמ"ג תרכח משב"ז א, וראה שם תרלג, ב, שחזר בו לענין הדפנות), אבל לדעות הראשונות מספיק אם יש בה רוחב ארבעה טפחים [שסכך פסול אינו פוסל אלא ברוחב ארבעה טפחים] (שפת אמת).

אִם אֵין הַתַּחְתּוֹנָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל כֵּרִים וְכִסָּתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה, כיון שאין העליונה ראויה לשינה כדרכה (ע"פ רש"י), וכל סוכה שאינה ראויה גם לשינה אין שמה סוכה אף שהיא ראויה לאכילה (תוס' רי"ד), לפי שאינה כדירה שיכול לעשות בה את כל צרכיו (ע"פ ביאור הגר"א או"ח תרמ, ד, ואבני נזר או"ח תעט, שהביאו מכאן ראיה לדברי הרמ"א שם [שמקורם מדברי היראים תכא] שכל שאינו יכול לעשות בסוכה את כל צרכיו, אינו יוצא בה כלל). ויש שפירשו, שכיון שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות, אינה ראויה גם לשבת בה (ר"י מלוניל ומאירי לעיל ט, ב).

ובאופן זה שהסוכה העליונה פסולה, הריהי פסולה לגמרי ואינה נחשבת כסוכה אחת עם התחתונה (כסף משנה סוכה ה, כב, בדעת הרמב"ם, ראה שם שהוסיף שגם 'אין מציאות לישב בה', והוא כדברי הר"י מלוניל והמאירי הנ"ל). ויש שכתב, שכיון שאין קרקעיתה של העליונה ראויה לקבל כרים וכסתות, אינה חשובה כלל סוכה בפני עצמה, והיא נחשבת כסוכה אחת עם התחתונה (לחם משנה שם בדעת הרמב"ם, ראה שם שכתב שאדם קל ברגליו יכול להלך בה).

מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְקַבֵּל פְּסוּלָה, ומוכח שאף שהעליונה אינה ראויה לדירה, מכל מקום התחתונה פסולה, ולפי זה יש לפסול גם אם אין בעליונה עשרה טפחים ואף שאינה ראויה לדירה, ודלא כשמואל, שהרי מה שצריך שיעור זה להכשר סוכה, הוא בשביל שתהיה ראויה לדירה (ריטב"א).

אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּיכוֹלָה לְקַבֵּל עַל יְדֵי הַדְחָק - שאם יניח כרים וכסתות על גבה של התחתונה, הם יהיו מונחים בצורה רופפת ויתנענעו בתמידות (רמב"ם בפיהמ"ש), ולדעת תנא קמא, גם באופן זה שם סוכה על העליונה ולכן התחתונה פסולה שהרי היא סוכה תחת סוכה, ולדעת רבי יהודה, סוכה שאפשר להשתמש בה רק בדוחק אין עליה שם סוכה, והתחתונה כשרה (רש"י). ורבי יהודה לשיטתו [המבוארת בגמ' לעיל (ב, א)] שהסוכה צריכה להיות ראויה לדירת קבע, ותנא קמא לשיטתו שסוכה דירת עראי היא (ריטב"א).

■ להלכה, אם יש בסוכה העליונה עשרה טפחים וראויה לקבל כרים וכסתות אפילו על ידי הדחק, התחתונה פסולה, ואם אינה גבוהה עשרה טפחים או שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות כלל, התחתונה כשרה [כדעת שמואל] (שו"ע או"ח תרכח, א), והעליונה פסולה [כדעת הכסף משנה] (משנ"ב שם, ה), וכן אם אין ברוחב העליונה שיעור סוכה כשרה, או שאין לה דפנות, התחתונה כשרה (שעה"צ שם, ה).

מַשְׁנָה. פֵּירַס עָלֶיהָ סָדִין מִפְּנֵי הַחַמָּה, ואף שהסוכה מצד עצמה 'צילתה מרובה מחמתה' (תוס' ד"ה פירס, בשם רש"י), פירס עליה סדין כדי שלא יכנס בה חום השמש כלל, ופסולה כדין סוכה תחת האילן, שהסכך הפסול מבטל את הסכך הכשר (ריטב"א), ואף אם הרוב סכך כשר, כיון שהסדין עומד בפני עצמו ואינו מעורב

■ המשך במילואים עמ' 121